

VEGYESEK.

Az „Erdélyi Múzeum-Egylet“ orvos-természettud. szakosztályának 1894. márczius 18-án tartott közgyűléséből.

I. Megemlékezés **Primics Györgyről.** (1849—1893.)

Dr. Koch Antal egyet. tanártól.

Mindnyájunk élénk emlékezetében él még az erdélyi múzeum ásvány-földtani osztályának volt derék segédőre és szakosztályunknak éveken át volt buzgó szakjegyzője, dr. Primics György személye, ki élénk tudományos munkálkodásával, e mellett páratlan szerénységével és szolgálatra mindig kész barátságos természetével városunkban közbecsülést és nagyszámú barátot szerzett; ki a múlt év elején Budapestre távozott, hogy mint állami geológ folytassa majd szépen megkezdett működését, melyet azonban a váratlan halál, új hivatása küszöbén, múlt évi augusztus 9-én örökre megszakított.

Szomorú és lehangoló a kegyeletnek az adója, melylyel szakosztályunknak buzgó tagja, nekem volt kedves tanítványom, emlékének tartozom, a kit a sors kegyetlen szeszélye, miután sok küzdelem után végre tehetségeinek és természetének megfelelő állásba jutott, élete derekán, hasznos és még sokat ígérő tevékenységének tetőpontján, körünkől kiragadott. A tudománynak ilyen veszteségén megnyugvásra alig találhatunk okot, hacsak azt nem, hogy az elhunyt mind végig önfeláldozóan teljesítette kötelességét, és mint hős katonát a csatateren, hivatása teljesítése közben érte őt a nem dicstelen halál. Már beteg, de azért senkinek sem panaszkodva, indult el a boldogult a múlt nyári geologiai fölvételekre, a havasok üde légkörében munka közben gyógyulást remélve; azonban csak Belényesig juthatott. Itten tüdő-emphysema és ezzel párosult szívbántalom ágyhoz szegezte és rövid szenvedés után augusztus 9-én éjjel egy apoplexia szorgalmas, munkás életének hirtelen véget vetett.

A m. kir. Földtani Intézet igazgatósága, melylyel a váratlan halálesetet táviratilag tudatták, rögtön intézkedett, hogy Pethő Gyula főgeolog, az osztálynak vezetője, melyben Primicsnek működnie kellett volna, Belényesre utazzék és az elhunyt tisztárs földi maradványainak tisztességes eltemetetéséről gondoskodjék. A temetés nevezett főgeológ, mint a m. Földtani Intézet képviselőjének, az elhunyt belényesi barátjainak és számos tisztelőjének jelenlétében és őszinte részvéte mellett augusztus 11-ikén délután történt.

A korán elhunyt tudóssal a hazai geologia és a többi közt az Erd. Múz.-Egyl. orv.-term. tud. szakosztálya is, oly munkaerőt veszített, a melynek eddigi sikeres működése a jövőre nézve a legszebb reményekkel biztatott; megérdemli tehát, hogy e helyen is kegyelettel méltassuk az Elhunynak érdemeit és átadjuk a jövőnek is rövid életrajzát.

* * *

Primics György Závıdalfván, Beregmegyében, 1849. áprıl 28-ikán született. Atyja tanító és viszonyaihoz mérten elég jómódú is volt, mivel megtehetette, hogy fiát iskoláztassa. Nagyatya Primics János — az Elhunynak nővére szerint — nemes ember és gazdag földbirtokos volt, de vagyona nagy részét elvesztette. A kis György elemi iskoláit Munkácson, a gymnasium 6 osztályát pedig Ungváron végezte. Ottan Primics Gergely zsupói gör. kath. lelkész nagybátyja, itt ellenben Markus Mihály kanonok rokona segélyezte. Ekkor elvesztette édes atyját és — mivel anyja már régebben meghalt — egészen árvaságra jutott. Egyedül magára hagyatva, vagyon nélkül, most nehéz küzdelmek évei következtek a serdülő ifjúra. Rokonaitól kapott kevés segélylyel neki indult az Alföldnek és a következı tanév elsı felében Szegeden, második felében Szabadkán, sok nélkülözések közt elvégezte a 7-ik osztályt. Ekkor azonban teljesen kifogyott minden segélybıl és 2 éven át, hogy fentartsa magát és keressen is valamit a gymnasium elvégezhetésére, Arad és Temes megyékben házitanítószkodott. Az eképen megszerzett pénzzel aztán Kolozsvárott 1873-ban elvégezte a gymnasium 8-ik osztályát, és letévén az érettségi vizsgálatot is, az egyetem mennyis. term. tud. karába rendes hallgatónak beiratkozott. Itten kiváló szorgalma és az ásvány-földtan iránti elıszeretete csakhamar föltűnt nekem, s azért áll ösztöndíjasnak ajánlottam őt. Ösztöndíjából és priváttanítószkodás

után élve 4 évet töltött egyetemünkön és ezen idő alatt az erdélyi múzeum ásványgyűjteményének leíró leltárát is elkészítette.

1878-ban közép-tanárrá képesítettett, s az ásvány- s földtanból mint fő tárgyból, az állat- és növénytanból, mint melléktárgyakból a doctori szigorlatot is letette, minek következtében aztán az ásványföldtani tanszéknél a tanársegédi állást megkapta. E minőségben az 1883—4-ik tanév végéig maradt egyetemünk kötelékében, és főleg a petrographia és az erdélyi havasok geológiája terén figyelemre méltó irodalmi tevékenységet fejtett ki. A szünidőket ugyanis az erdélyi Múzeum-Egylet kiküldetésében rendszeren földtani kirándulásokon töltötte, melyeket Erdély legnehezebben hozzáférhető hegységeibe a végből tett, hogy kutatván azoknak alig, vagy tökéltelenül ismert földtani szerkezetét, az ottan gyűjtött és aztán földolgozott anyaggal egyúttal gyarapítsa annak gyűjteményeit is.

1882. és 1883 nyarán a többi között, Inkey Bélával és Herbich Ferenczcel, a bolognai nemzetközi geolog-congressustól tervezett „Európa földtani térképe“ számára Erdély déli és keleti határhegységeinek átnézetes földtani fölvételével volt elfoglalva. Neki jutott a déli havasoknak a Vöröstorony és a Törcsvári szorosok közti része (fogarasi havasok és a keleti Kárpátoknak az Ojtozi és a Tölgyesi szorosok közt elnyúló szakasza, és föladatát, a rövid időhöz, a terület nagyságához és nehézségeihez mérve, szépen megoldotta.

1884. őszén a nagym. vallás- és közokt. minister úr, szakismertetinek kibővítése céljából, áll. ösztöndíjjal külföldi tanulmányútra kiküldötte Primicst, ki is a téli félévet a bécsi, a nyári félévet a heidelbergi egyetemen töltötte; ott különösen Tschermák, itt pedig Rosenbusch tanárt hallgatva, vezetésük alatt a petrographia körében tovább dolgozott.

Visszatérvén a kölföldről 1885. őszén a m. kir. Földtani Intézethez önkénytes geológusnak beállott s a fővárosban, rendes fizetés híján irodalmi munkássága után szerzett csekély tiszteletdíjakból tengette több mint egy éven át életét. Csak 1887 elején juthatott fizetéses álláshoz, az erdélyi múzeum örsegedének, Herbich Ferencznek elhalálása folytán, kinek a helyét elfoglalta.

Ebben az állásában lankadatlanul folytatta most Erdély földjének kutatását, még pedig részletesebben, behatóbb módon, a mint eddigéig tehetette. A m. kir. Természettud. Társulat megbízásában először is az

Inkey Béla által megkezdett Csetrás hegység részletes bánya-geológiai fölvételét végezte el, majd a m. kir. Földt. Intézet megbízásából 3 nyáron át a hivatalos földtani fölvételekben résztvett. Mindezekről az általa végzett sokoldalú munkálatokról híven beszámolt kisebb-nagyobb jelentéseiben. Ezek közt a Csetrás hegységre vonatkozó tanulmányai egy kötetre rugó terjedelmes munkává nőttek ki magukat, mely „A Csetrás hegység geológiai viszonyai“ cím alatt a Természettud. Társulat kiadásában a jelen év folyamán meg fog jelenni.

E mellett mint múzeumi tisztviselő is híven és pontosan teljesítette kötelességét, s a gyűjtemények fentartása és rendezése körül teljesített szolgálatain kívül a nyári hónapokban tett földtani kirándulásain gyűjtött, gyakran meglepő szép és érdekes, tárgyaknak java-részét mindig ezen intézetnek juttatta, s azoknak kikészítésével és kiállításával maradandó érdemeket szerzett magának az erdélyi múzeum körül.

Sajnos, hogy az erdélyi múzeumnál, az egylet anyagi viszonyai-ból kifolyólag, sem nyugdíjra, sem előléptetésre nem számíthatott Primics, s így könnyen érthető az a törekvése, hogy a m. kir. Földt. Intézet geológjai közé fölvétesse, annál inkább, mivel ezen tudományos pályához különben is kiváló hajlama és — a mint eddigi működése bebizonyította — a kellő képessége is meg volt. Régi forró vágya teljesült tehát a boldogúlnak, midőn a mult év elején a nagym. földm. m. kir. Minister úrtól a m. kir. Földt. Intézethez segédgeológusnak ki-neveztetett. De kegyetlen sorsa nem engedte, hogy ezen állását sokáig betölthesse, s hogy abban hivatását és képességeit kifejtve kellően érvényesíthesse magát; a halál még e pályája kezdetén véget vetett küzdelemteljes, hasznos életének.

Mint az ásvány- és földtannak művelője Primics az ifjabb generációban tisztességes helyet foglal el, s habár nem volt kiváló tehetség, de páratlan szorgalmával és tudományáért lelkesedő buzgalomával mégis sok hasznos szolgálatot tett a hazai tudománynak.

Küzdelmes, sokszor sanyarú életviszonyaiból kifolyólag magába vonult, a társadalom sima modorát nélkülöző egyén volt Primics; de a kissé érdes külső alatt becsüleles jellem és a barátságért melegen dobogó szív lakozott. A ki csak felületesen ismerte, annak talán nem lehetett rokonszenves alak; de a ki mélyebben bepillantatható lelki-letébe, az sok jeles lelki és szellemi tulajdonságot fedezhetett föl benne

Ha kedvezőbb életviszonyok közt nevelkedhetett volna, tehetsége, kiváló szorgalma és kitartása után bizonyára jobban érvényesíthette volna magát az életben. De úgy is, a minő volt, az elhunyt szaktudománya szolgálatában legjobb tehetsége szerint megtette kötelességét, és így méltán kívánhatjuk, hogy emlékezete legyen áldott és maradandó!

Dr. Primics György dolgozatai

azoknak megjelenése idősorában.

1878.

1. Erdély és a Hegyes-Drócsa-Pietrósza hegység diabasporphyritjainak és melaphyrjainak vizsgálata. Kolozsvár, 1878. 1—36 l. (Tudori értekezése.)

1879.

2. Egy geológiai kirándulás a beregmezei andesit-hegységbe. Orvos-Természettudományi Értesítő. 1879. 11—20 l.
3. Adatok az erdélyi Érezhegység s a Biharhegység tömeges kőzeteinek ismeretéhez. Ugyanott. 139—146 l.
4. Előleges jelentés az 1879. év nyarán tett földtani kutatásairól. Ugyanott. 206—207 l.
5. A Hargita északi nyúlványának, nevezetesen Besztercze völgye, Tiha völgye, Henyul és Sztrimba eruptív kőzeteinek petrographiai vizsgálata. Földtani Közlöny. 382—392 l.

1880.

6. Részletes jelentés az Erd. Múz. Egyll. t. választmányának megbízása folytán a múlt évben tett ásvány-földtani körútamról.
  - I. Geológiai kirándulás a Jára patakba és annak jobb oldalán elterülő hegységbe. Orv. Term.-tud. Értesítő. 1880. 45—54 l.
  - II. Geológiai észleletek a szebeni és a szászsebesi havasokban. Ugyanott. 117—132 l.
  - Ős emlősök csontjai a pesterei barlangból. Ugyanott. 159—160 l.
  - III. A fogarasi havasok geológiai szerkezetében szereplő kőzetek. Ugyanott. 179—188 l.
  - Bolyongások a fogarasi havasokban. Magyarország. Kárpát-Egyesület Évkönyve. VII. év. 1880. (Igló.)

1881.

10. IV. A Retyezát hegytömegét alkotó kőzetek. Orv.-Természettud. Értesítő 211—214 l.
11. Pseudomorphok augit után a tekerői diabasporphyritben. Orv.-Term.-tud. Értesítő. 303—304 l.
12. Augitandesit a Csalhó-hegy aljából Moldovában. Ugyanott. 304—306 l.

13. Lehmann P. Beobachtungen über Tektonik und Gletscherspuren im Fogarascher Hochgebirge“ czimű dolgozatának ismertetése. Ugyanott. 306—309 l.
14. Előleges jelentés a gyalui havasokba tett földtani kirándulásairól. Ugyanott. 317—319 l.
15. A Retyezát. A magyarországi Kárpát-egylet évkönyve. VIII. (1881.) 223—229 l.
16. Adatok Bosznia közzetani ismeretéhez. Földtani Közlöny. XI. (1881). 184.—189 l.

1882.

17. A Kis-Szamos forrásvidéki hegység eruptív kőzetei (Jelentés.) Orv. Term.-tud. Értesítő. 1882. 125—136 l.
18. A Kis-Szamos forrásvidéki hegység gránitos kőzetei. (Jelentés.) Ugyanott 199—206 l.

1883.

19. Ásványtani közlemények Erdélyből. (I—IV. sz. a.) Orv.-Term.-tud. Értesítő 1883. 35—42 l.
20. Nehány erdélyi kőzet petrographiai vizsgálata, vonatkoztatva Foith Károly „A jövő geológiájá“-ra. Ugyanott 261—272 l.
21. A fogarasi havasok és szomszédos romániai hegység geologiai viszonyai (1 geol. térképpel és 5 szelvénnel) A m. kir. Földt. Intéz. Évkönyve. VI. k. 9. füz. 271—298 l.
22. Granitgesteine im Quellengebiet der Kis-Szamos. Math. und Naturwiss. Berichte aus Ungarn. I. B. 347 l.

1884.

23. Az erdélyi határhegység geologiai viszonyainak és a róla készített új földtani térképeknek ismertetése. Orv.-Term.-tud. Értesítő. 275—280 l.
24. A keleti Kárpátok geologiai viszonyai. Math. és Term.-tud. Értekezések Kiadja a m. tud. Akademia. XIV. k. IV. sz. 1—27 l.

1885.

25. Új adatok Erdély mineralogiájához. Orv.-Term.-tud. Értesítő. 217—226 l.
26. Jelentés az Erdélyi Múzeum Egylet igazg. választmányának megbízásából az év nyári hónapjaiban tett ásványgyűjtő és geologiai kirándulásairól. Ugyanott. 276—287 l.
27. A rodnai havasok geologiai viszonyairól, különös tekintettel a kristályos palákra. Math. és Term.-tud. Értesítő. Kiadja a m. tud. Akademia. IV. k. 1 l.
28. Észrevételek dr. Roth Samu „Az Eperjes-tokaji hegylánc északi részének trachytjai“ czimű dolgozatára. Földtani Közlöny. 1885. 148—153 l.

1886.

29. Adatok az aranyi és málnási augitandesit petrographiai ismeretéhez. Orv.-Term.-tud. Értesítő. 1886. 149—156.
30. Vaskos quarczfélek előfordulása Tekerőn. Földtani Közlöny. XVI. k. 308—313 l.
Ugyanez németül. Ugyanott. 347—353 l.

31. A radnai havasok geológiai viszonyai, különös tekintettel a kristályos palákra (2 táblával). Math. és Term.-tud. Közlemények. Kiadja a m. tud. Akademia. XXI. k. 141—173 l.
32. A Lápos hegység trachytos kőzetei (könyom. táblával). Földtani Közlöny. XVI. k. 156—170 l.
Ugyanez németül. Ugyanott. 190—207 l.
33. A batizpolyánai csontbarlang. Természettud. Közlöny. XVIII. k. 214—276 l.
1887.
34. A Vádvölgyi Gyalu-Urszuluj aranybánya-terület geológiai és bányageológiai viszonyai (1 táblával). Orv.-Term.-tud. Értesítő. XII. 205—214.
Ugyanez német nyelven. Ugyanott. 357—348 l.
35. Inkey Béla „Nagyág földtani és bányászati viszonyai“-nak ismertetése. Ugyanott. 58—94 l.
36. Jelentés az Erd. Múz.-Egyl. megbízásából a Prelukai kristályos palahegységben stb. eszközölt kőzet- és ásványgyűjtő kirándulásaim eredményéről. Ugyanott. 122—125 l.
1888.
37. Geológiai megfigyelések a Csetrás hegység területén. Földtani Közlöny. XVIII. k. 5—31 l.
Ugyanez német nyelven. Ugyanott. 51—62 l.
1889.
38. A kőkori emberre vonatkozó új adatok Kolozsvár környékéről. Orv.-Term.-tud. Értesítő. 169—171 l.
1890.
39. Jelentés a Kolos-bihari hegység Vlegyásza hegyvonulatában 1889-ik évben végzett részletes geológiai fölvételeimről. M. kir. Föld. Intéz. évi jelentése 1889-ről. 58—69 l.
Ugyanez német nyelven is.
40. A barlangi medve (*Ursus spelaeus* Blum) nyomai hazánkban. (1 táblával.) Földtani Közlöny. XX. sz. 145—173 l.
Ugyanez német nyelven. Ugyanott. 213—226 l.
1891.
41. Ásványföldtani jegyzetek Erdélyből (1—6. sz. a.) Értesítő az Erd. Múz. Egy. orv.-term.-tud. szakosztályából. 129—136 l.
Ugyanennek német kivonata. 175—178 l.
42. Vázlatos jelentés a Bihar-hegység északi felében 1890. évben végzett részletes geológiai felvételről.
A m. kir. Földt. Intézet évi jelentése 1890-ről, 36—56 l.
1892.
43. Az erdélyi részek tőzgelepei.
A m. kir. Földt. Intéz. Évkönyve. X. k. 1. füz. 1—21 l.

44. Erdély tőzegtelepei (Kivonat) Értesítő XVII. sz. 256-266 l.
 45. Az Oncásza és csontbarlangja. Erdély (Az erdélyrészi Kárpát-egyesület Értesítője.) I. évf. 1. és 2. füz. Kolozsvár, 1892.

II. Jelentés a csereviszonyról.

Tekintetes Közgyűlés!

Hét évvel ezelőtt megindított csereviszonyunk állásáról és múlt évi folyásáról ezúttal egészen röviden csak azt jelenthetem, hogy a múlt évben újabb csereviszonykötés nem történt, de a már a múlt közgyűlés alkalmából felsorolt tud. társulatokkal az összeköttetést fentartottam, elküldvén nekik Értesítőnk eddigelé megjelent füzeteit. Cserében a mellékelt jegyzékben foglalt kiadványok érkeztek be hozzám, a ki azokat egész éven át az ásvány-földtani intézet 5. sz. szobájában közhasználatra kitéve tartottam és erről szakosztályunk tagjait az I. Term. tud. füzetben értesítettem volt. Most a múlt évi kiadványokat mind az erdélyi Múzeum könyvtárának fogom beszolgáltatni, hogy ismét helyet kapjunk a f. évhen beérkezendők számára. Röviden áttekintve a múlt évben beérkezett: 14 hazai társulattól vagy egyestől 14 folyóirat vagy munka, 25 kötet v. füzetben; 38 külföldi társulattól 43 folyóirat és és munka, 84 kötetben vagy füzetben; összesen tehát 57 folyóirat vagy munka 159 kötetben vagy füzetben.

Ezek a számok azonban távol sem teljesen tüntetik föl a cserében beérkezett munkák mennyiségét; mert a tud. társulatok nagy része directe az erdélyi Múzeum könyvtárának küldi be régi szokás szerint kiadványait. Ezekről én számot nem adhatok, mert azokat az erd. Múzeum könyvtárának igazgatója kezeli; de azoknak minőségéről a kellő fölvilágosítást nyújtja a múlt évben a könyvtárigazgatóval együttesen összeállított jegyzékem, mely az Értesítő múlt évfolyam II. Term. tud. szaka I. füzetében, a 71. lapon megjelent, s melyre az érdeklődők figyelmét újra fölhívom, miután terjedelme miatt azt az Értesítő jelen évfolyamában újra fölvennünk nem lehet. Ennyi az, a mit ezúttal jelenteni kötelességemnek tartottam.

A tekintetes közgyűlésnek alázatos szolgálja

DR. KOCH ANTAL.